

УДК 377:378

DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-5-6-318-319-93-98>

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ОНЕУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Шинкаренко В. М., кандидат фізико-математичних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: shinkarenko.v.n@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4388-3494

Мартинюк І. В., кандидат економічних наук, доцент, декан факультету фінансів та банківської справи, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: martinyik@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-6361-4232

***Анотація.** У статті проведено дослідження розвитку та сучасного стану дуальної форми здобуття вищої освіти в Одеському національному економічному університеті. Проаналізовано нормативно-правове підґрунтя дуальної форми здобуття вищої освіти в Україні. Досліджено «Положення про підготовку фахівців за дуальною формою здобуття вищої освіти в Одеському національному економічному університеті». Визначено мету та завдання дуальної форми здобуття вищої освіти. Проаналізовано результати впровадження дуальної форми здобуття вищої освіти на факультеті фінансів та банківської справи за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» і на факультеті економіки та управління підприємництвом за освітніми програмами «Економіка, планування та управління бізнесом», «Економіка та стратегія розвитку підприємства» спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля». Досліджено порядок реалізації дуальної форми здобуття вищої освіти за рахунок використання інтегрованої, блочної та інших моделей. Здійснено аналіз процесу реалізації на практиці дуальної форми отримання здобувачами вищої освіти. Досліджено досвід реалізації дуальної форми здобуття вищої освіти шляхом застосування навчання за індивідуальним графіком. Проаналізовано наслідки застосування дуальної форми здобуття вищої освіти. Виявлено її переваги та недоліки для роботодавців та здобувачів вищої освіти. Проаналізовано проблеми імплементації дуальної форми здобуття вищої освіти у заклади вищої освіти України. Запропоновано шляхи подальшого розвитку дуальної форми здобуття вищої освіти в Одеському національному економічному університеті.*

***Ключові слова:** вища освіта, форма освіти, дуальна форма, здобувач, інтегрована модель, блочна модель, індивідуальний графік.*

DUAL FORM OF OBTAINING HIGHER EDUCATION IN ONEU: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Volodymyr M. Shinkarenko, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work, Odesa National University of Economics, Odesa, Ukraine

e-mail: shinkarenko.v.n@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4388-3494

Iryna V. Martyniuk, Dean of the Faculty of Finance and Banking, Odesa National University of Economics, Odesa, Ukraine

e-mail: martinyik@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-6361-4232

***Abstract.** The article researches the development and current state of the dual form of higher education at the Odesa National University of Economics. The legal basis of the dual form of obtaining higher education in Ukraine is analyzed. The "Regulations on the training of specialists on the dual form of obtaining higher education at the Odesa National University of Economics" are studied. The purpose and tasks of the dual form of obtaining higher education are determined. The results of the implementation of a dual form of higher education at the Faculty of Finance and Banking under the educational program "International Banking Business" specialty 072 "Finance, Banking, Insurance and the Stock Market" and at the Faculty of Economics and Business Management under the educational programs "Economics, Planning" and business management", "Economics and strategy of enterprise development" specialty 076 "Entrepreneurship and trade". The procedure for implementing a dual form of higher education through the use of integrated, block and other models has been studied. An analysis of the process of implementation in practice of the dual form of obtaining higher education is carried out. The experience of implementing a dual form of obtaining higher education through the use of training according to an individual schedule has been studied. The consequences of using a dual form of higher education are analyzed. The consequences of using a dual form of higher education are analyzed. Advantages and disadvantages for employers and students of higher education are revealed. The problems of implementing the dual form of obtaining higher education in higher education institutions of Ukraine are analyzed. Ways of further development of the dual form of obtaining higher education at the Odesa National University of Economics are proposed..*

***Keywords:** higher education, form of education, dual form, student, integrated model, block model, individual schedule.*

JEL Classification: A220; I250.

Постановка задачі. Необхідною умовою сталого повоєнного відновлення української економіки є підвищення якості та конкурентоспроможності фахівців різних галузей. Підґрунтям для забезпечення національної економіки висококваліфікованим персоналом є перебудова системи вищої освіти з метою відповідності європейським та світовим стандартам. Однією з ланок такої перебудови є впровадження дуальної освіти. Сучасний світ обумовлює необхідність постійного розвитку, навчання та покращення своїх компетенцій. Освіта сьогодення має розвиватися та швидко реагувати на виклики сучасності, враховувати стан та розвиток ринку праці, потреби роботодавців. Однією з форм навчання, яка спрямована на поєднання інтересів закладів вищої освіти, роботодавців та здобувачів вищої освіти, є дуальна форма здобуття вищої освіти. Дуальна форма здобуття вищої освіти надає можливість отримувати теоретичні та практичні знання як у межах закладу вищої освіти, так і на робочому місці. Саме завдяки дуальній формі здобуття вищої освіти роботодавець має змогу впливати на освітній процес, надавати практичні знання здобувачам вищої освіти. Нині дуальна освіта є формою освіти, за якою майбутній перспективний розвиток освіти, що потребує багато досліджень та прийняття рішень, як на законодавчому рівні, так і на рівні закладів вищої освіти (ЗВО).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичним та практичним аспектам впровадження дуальної освіти у навчальний процес українських ЗВО присвячено низку праць багатьох вітчизняних дослідників. Зокрема, О. Груздев, Л. Марценюк [1] займались аналізом ефективності дуальної форми навчання з погляду поєднання теорії та практики. О. Кузнєцова, О. Шикіна [2] провели дослідження сутності дуальної освіти як інструменту інтеграційного розвитку готельних мереж. В. Андрейченко, Р. Грінченко, Л. Жердецька [3] розкрили зміст дуальної форми навчання та проаналізували моделі дуальної освіти у провідних європейських університетах, зокрема Польщі, Іспанії та Німеччини. Авторами статті в роботах [4], [5] було досліджено особливості впровадження дуальної освіти майбутніми фахівцями з управління та адміністрування в українських ЗВО, зокрема імплементацію дуальної форми навчання в освітній процес в Одеському національному економічному університеті у межах проекту «Integrating dual higher education in Moldova and Ukraine 617490-epp-1-2020-1-md-eppka2-cbhe-sp/ COOPERA» [6].

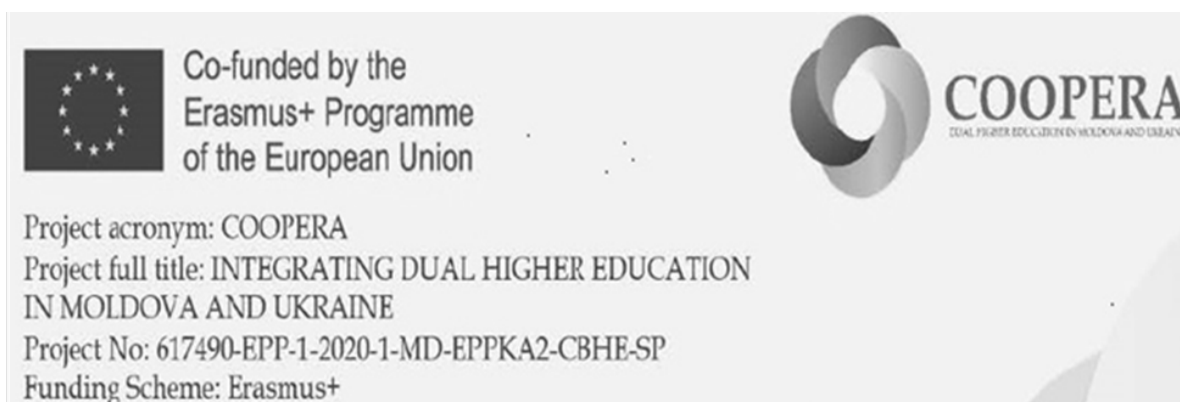

Рис. 1. Офіційний логотип проекту
«Integrating dual higher education in Moldova and Ukraine»

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відсутність досвіду впровадження дуальної форми здобуття вищої освіти в Україні загалом, та в Одеському національному економічному університеті зокрема, приводить до зростання зацікавленості науковців та проведення подальших досліджень з метою науково обґрунтованої розробки напрямів імплементації цієї форми здобуття вищої освіти в освітній процес. Більш детальних досліджень та визначення напрямів вдосконалення потребує нормативно-правова база, моделі реалізації дуальної форми здобуття вищої освіти, фінансова складова навчання за дуальною формою.

Метою дослідження є аналіз результатів та перспектив розвитку впровадження дуальної форми здобуття вищої освіти в Одеському національному економічному університеті.

Основний матеріал. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» здобувач вищої освіти має право на отримання освіти у декількох формах, зокрема: інституційній (очна

(денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); дуальній. Дуальна форма здобуття вищої освіти визначена як спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми навчання, який передбачає окрім отримання знань у закладі вищої освіти, також отримання знань на робочому місці на підприємствах, в установах та організаціях загальним обсягом від 25 відсотків до 60 відсотків від обсягу освітньої програми [7]. Дуальна форма здобуття освіти здійснюється на основі договору між закладом вищої освіти та роботодавцем, а також трудовим договором між роботодавцем та здобувачем вищої освіти.

На основі діючої нормативно-правової бази, зокрема Закону України «Про освіту» [8], Закону України «Про вищу освіту» [7], загальнодержавного «Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти» [9] та інших, в Одеському національному економічному університеті було розроблено «Положення про підготовку фахівців за дуальною формою здобуття вищої освіти в Одеському національному економічному університеті» [10]. Положенням передбачено:

- організацію освітнього процесу за дуальною формою здобуття вищої освіти;
- порядок зарахування здобувачів вищої освіти на навчання за дуальною формою;
- особливості реалізації навчання за дуальною формою здобуття вищої освіти.

Метою запровадження елементів дуальної форми навчання є забезпечення практичної спрямованості освітнього процесу, а саме, посилення практичної підготовки здобувачів вищої освіти. Надання практичних знань здобувачам вищої освіти, врахування сучасних вимог ринку праці, адаптація до майбутньої професії, посилення комунікативних та професійних компетенцій забезпечує дуальна форма здобуття вищої освіти.

У межах Одеського національного економічного університету передбачено можливість навчання за дуальною формою здобуття освіти на двох факультетах:

1) на факультеті фінансів та банківської справи: за освітньою програмою першого рівня вищої освіти «Міжнародний банківський бізнес» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»;

2) на факультеті економіки і управління підприємством: за освітніми програмами другого рівня вищої освіти «Економіка, планування та управління бізнесом», «Економіка та стратегія розвитку підприємства» спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля».

Забезпечення навчання за дуальною формою реалізується шляхом укладання договорів між університетом та відповідними підприємствами, установами та організаціями, а також завдяки трудовому договору між ними та здобувачами вищої освіти.

За освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес» здобувачі вищої освіти мають можливість навчатися за дуальною формою навчання, отримуючи практичні знання, як на практичних заняттях, так і працюючи у банківських установах. Між університетом та низкою банківських установ укладено договори, які визначають напрями співпраці у межах забезпечення організації дуальної форми навчання. Банки, з якими укладено договори про співпрацю: ПАТ АБ «Південний»; АТ КБ «Приватбанк»; ПАТ «Банк Восток»; АТ «Райффайзен банк»; ПАТ «МТБ банк».

Нині сім здобувачів вищої освіти за ОП «Міжнародний банківський бізнес» здійснюють навчання за дуальною формою навчання, зокрема: один здобувач другого року навчання; два здобувачі третього року навчання; чотири здобувачі четвертого року навчання.

У межах спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля» між університетом і низкою підприємств та установ укладено договори про співробітництво з метою підготовки здобувачів вищої освіти за дуальною формою навчання, зокрема з ТОВ «Телекарт-Прилад» та іншими суб'єктами середнього та малого бізнесу. За дуальною формою здобуття вищої освіти здійснюють навчання шість здобувачів вищої освіти. За освітньою програмою «Економіка, планування та управління бізнесом» навчається один здобувач вищої освіти, за освітньою програмою «Економіка та стратегія розвитку підприємства» за дуальною формою навчання здійснюють п'ять здобувачів вищої освіти.

Реалізація дуальної форми здобуття вищої освіти можлива за рахунок використання однієї з запропонованих Положенням [9] моделей або роботодавцями, залежно від часу знаходження у закладах освіти та на робочому місці. Положенням передбачено інтегровану та блочну моделі [9]. Інтегрована модель забезпечує реалізацію дуальної форми навчання шляхом отримання знань декілька днів на тиждень в університеті, в інші дні – на робочому місці. Блочна модель передбачає навчання в університеті та на робочому місці за тижнями або місяцями. Кожна з запропонованих моделей має свої переваги та спрямована на отримання ґрунтовних теоретичних та практичних знань з обов'язкових освітніх компонент в університеті та отримання і поглиблення практичних знань за обов'язковими та

вибірковими освітніми компонентами на робочому місці. Більш адаптованою до сучасних вимог є модель, яка передбачає навчання в університеті за індивідуальним графіком, який затверджується відповідним Наказом. Це обумовлено відсутністю підтримки роботодавців на законодавчому рівні щодо можливості організації робочого дня здобувача вищої освіти, який навчається за дуальною формою здобуття освіти. Отримання знань в університеті за індивідуальним графіком є можливим через наявність усіх необхідних навчально-методичних матеріалів за освітніми компонентами, які розміщено на різноманітних платформах, зокрема на платформі Moodle. Слід зазначити, що навчання за індивідуальним графіком є більш складною моделлю для здобувача вищої освіти через необхідність самостійного вивчення матеріалів. Для переходу на навчання за передбаченими Положенням моделями необхідне здійснення підтримки роботодавців з боку держави, шляхом надання різноманітних пільг та преференцій (наприклад, наявність податкових пільг сприяла б більшому зацікавленню роботодавців в участі у дуальній формі здобуття освіти).

Отримання знань за дуальною формою здобуття вищої освіти має багато переваг як для здобувача вищої освіти, так і для роботодавців. Серед переваг, які отримують здобувачі вищої освіти, слід виокремити такі:

- 1) отримання практичних знань та навичок безпосередньо на робочому місці;
- 2) отримання заробітної плати (без втрати стипендії, за умови дотримання вимог щодо її отримання);
- 3) поєднання освітнього процесу з побудовою кар'єри;
- 4) зарахування частини вибіркового освітнього компонент за результатами навчання на робочому місці.

Для роботодавців вбачаються такі позитивні аспекти працевлаштування здобувачів, які отримують вищу освіту за дуальною формою:

- 1) можливість впливу на освітній процес;
- 2) забезпечення підготовки здобувачів вищої освіти за тими напрямками, які є актуальними та відповідають сучасним вимогам ринку праці;
- 3) соціальна роль у забезпеченні виховання молоді.

Незважаючи на наявність переваг для всіх учасників дуальної форми здобуття вищої освіти, існують проблеми в імplementації дуальної форми здобуття вищої освіти у заклади вищої освіти України:

- 1) неможливість впровадження в освітній процес інтегрованої чи блочної моделі організації дуальної форми здобуття вищої освіти;
- 2) відсутність врегулювання на законодавчому рівні організації неповного робочого дня та порядку оплати праці здобувачів вищої освіти;
- 3) відсутність єдиного центру координації дуальної форми здобуття вищої освіти та інше.

Матеріали робочих візитів, різноманітних подій та заходів щодо імplementації дуальної освіти у навчальний процес Одеського національного економічного університету [11] відображають кропітку роботу всіх зацікавлених осіб протягом трьох років з організації цієї нової для української вищої освіти форми навчання.

Висновки. Незважаючи на низку перелічених вище факторів, що негативно впливають на імplementацію дуальної форми навчання, обраний українським суспільством європейський вектор розвитку має допомогти подоланню труднощів на шляху впровадження дуального навчання. Проведений аналіз дозволяє авторам визначити подальші кроки на шляху впровадження дуальної форми навчання в Одеському національному економічному університеті: удосконалення нормативно-правової бази дуальної освіти, зокрема зміни у «Положенні про підготовку фахівців за дуальною формою здобуття вищої освіти в ОНЕУ», з урахуванням розвитку індивідуальних освітніх траєкторій, потреб стейкхолдерів, суспільно-політичних тенденцій; застосування різноманітних моделей запровадження дуальної форми організації навчального процесу, їх поєднання та доповнення; втілення у навчальному процесі новітніх інноваційних методів та технологій навчання й оцінювання, пошук ефективних форм для удосконалення освітніх програм за дуальною формою навчання; залучення до дуальної форми навчання здобувачів освіти за більшістю освітніх програм, що запроваджено в ОНЕУ, на підґрунті досвіду, отриманого під час реалізації проєкту.

Список літератури

1. Марценюк Л. В., Груздев О. В. Дуальна освіта як засіб ефективного поєднання теорії та практики. *Економіка та держава*. 2021. № 3. С. 58–65. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.3.58 (дата звернення: 03.06.2024).
2. Кузнецова О. В., Шикіна О. В. Дуальна освіта як інструмент інтеграційного розвитку готельних мереж. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-27>
3. Андрейченко А. В., Грінченко Р. В., Жердецька Л. В. Передумови, проблеми та перспективи впровадження дуальної освіти в навчальний процес. *Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць*. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2023. № 3-4 (86-87). С. 135-148.
4. Бабій О. М., Шинкаренко В. М. Перспективи імплементації дуальної освіти в освітній процес українських ВНЗ. *Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали 23 міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 17 травня 2024 р.). Одеса, 2024. С. 174-175.
5. Мартинюк І. В., Шинкаренко Л. В. Запровадження дуальної освіти для фахівців з управління та адміністрування. *Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали 23 міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 17 травня 2024 р.). Одеса, 2024. С. 176-177.
6. Інтеграція дуальної вищої освіти в Молдові та Україні. Проект COOPERA в ОНЕУ. URL: <http://oneu.edu.ua/33673-2> (дата звернення: 07.06.2024).
7. Про вищу освіту: Закон України від 2014 р. № 1556-VII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 10.06.2024).
8. Про освіту: Закон України від 2017 р. № 2145-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 5.06.2024).
9. Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text> (дата звернення: 03.06.2024).
10. Про підготовку фахівців за дуальною формою здобуття вищої освіти в Одеському національному економічному університеті: Положення ОНЕУ від 2021 р. URL: https://drive.google.com/file/d/1_JaJdtHOhle0_lefAmfELQuy5x5VLM5/view (дата звернення: 4.06.2024).
11. Матеріали робочих нарад та подій в межах проекту Erasmus + COOPERA project «Integration of dual higher education in Moldova and Ukraine», ref. no. 617490-EPP-1-2020-1-MDEPPKA2-CBHE-SP. URL: <http://oneu.edu.ua/coopera/#1626252783092-db59dc60-2e39> (дата звернення: 10.06.2024).

References

1. Martseniuk, L., Hruzdiev, O. (2021). Dual education as a means of effective combination theory and practice. *Ekonomika ta derzhava*, 3, 58–65. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.3.58 (accessed June 3, 2024) [In Ukrainian].
2. Shykina, O., Kuznietsova, O. (2024). Dual. Education as a tool for the integration development of hotel chains. *Ekonomika i suspil'stvo*, 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-27> [In Ukrainian].
3. Andreichenko, A., Hrinchenko, R. & Zherdetska, L. (2023). Prerequisites, problems and prospects of dual education implementation into the educational process [Peredumovy, problemy ta perspektyvy vprovadzhennia dualnoi osvity v navchalnyi protses], *Socio-economic research bulletin, Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen'* (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, 3-4 (86-87), 135-148. [In Ukrainian].
4. Shinkarenko, V., Babii, O. (2024). Prospects for the implementation of dual education in the educational process of Ukrainian universities. [Perspektyvy implementatsiyi dual'noyi osvity v osvitniy protses ukrayins'kykh VNZ]. *Current research in the social sphere: materials of the 23rd international scientific and practical conference* (Odessa, May 17, 2024). Odessa, 2024, 174-175. [In Ukrainian].
5. Martyniuk, I., Shynkarenko, L. (2024). Implementation of dual education for management and administration specialists. [Zaprovadzhennya dual'noyi osvity dlya fakhivtsiv z upravlinnya ta administruvannya]. *Current research in the social sphere: materials of the 23rd international scientific and practical conference* (Odessa, May 17, 2024). Odessa, 2024, 176-177 [In Ukrainian].

6. Integration of dual higher education in Moldova and Ukraine [Intehratsiia dualnoi vyshchoi osvity v Moldovi ta Ukraini], COOPERA project in ONEU. Retrieved from: <http://oneu.edu.ua/33673-2> [In Ukrainian].
7. About higher education: Law of Ukraine № 1556-VII. (2014). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (accessed June 10, 2024) [In Ukrainian].
8. About education: Law of Ukraine № 2145-VIII. (2017). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (accessed June 5, 2024) [In Ukrainian].
9. Polozhennia pro dualnu form.u zdobuttia fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity [Regulations on the dual form of professional pre-higher and higher education]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text> (accessed June 3, 2024) [In Ukrainian].
10. About the training of specialists in the dual form of obtaining higher education at the Odessa National University of Economics: Regulations of ONEU (2021). Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1_JaJdtHOhle0_lefAmfELQyy5x5VLM5/view (accessed June 4, 2024). [In Ukrainian].
11. Materials of working meetings and events within Erasmus + COOPERA project «Integration of dual higher education in Moldova and Ukraine», ref. no. 617490-EPP-1-2020-1-MD-EPPKA2-CBHE-SP. Retrieved from: <http://oneu.edu.ua/coopera/#1626252783092-db59dc60-2e39> [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.06.2024

Прийнята до публікації 10.06.2024